

SLOVNÍČEK TERMÍNŮ A CIZÍCH SLOV

- Ad hoc – pro tento případ, pro tuto potřebu
afinita – blízkost, příbuznost
aluze – literární narážka
antinomie – protiklad, rozpor
anticipace – předjímání
apokalypsa – Zjevení sv. Jana; obraz zkázy, zmaru a hrůz
apologie – obrana, obhajoba
aposiopese – neukončená výpověď
apostrofa – básnické oslovení
apoteóza – nadšená oslava
apriorní – předem daný (opak aposteriorní)
á propos – mimochodem, abych nezapomněl
archetyp – původní typ, vzorec, model
artefakt – umělý výrobek
- Bona fide – v dobré víře
breviář (breviř) – soubor modliteb; svazek užitečných rad
buffa – fraška, druh komické opery
bukolika – idylické básnictví
bulletin – odborný časopis
bulvární (tisk, literatura) – nekvalitní, nízké úrovně
burleska – komický literární útvar hrubšího zrna
- Causerie – zábavný, vtipný literární žánr
césura - přerývka, předěl
commedie dell' arte – druh italské komedie s ustálenými postavami
conditio sine qua non – nezbytná podmínka
copyright – právo tisku
cum grano salis – doslova se zrnkem soli, přeneseně zhruba, přibližně
- Deus ex machina – bůh ze stroje, cosi nečekaného
deskripce – popis
digest – stručný výtah
digrese – odbočka v ději
dolce far niente – sladká zahálka
- Elipsa – vynechávka v textu
enjambement – veršový přesah
entrefilet – drobný publicistický žánr
errare humanum est – chybovat je lidské (errata = tiskové opravy)
eo ipso – tím samým, tudíž, proto
evokace – vyvolání, vzbuzení (dojmu, obrazu)
exemplum – příklad; literární žánr (exempla trahunt = příklady táhnou)
ex post – dodatečně, po činu
explicit – konec textu (opak incipit)

Feérie – divadelní hra s nadpřirozenými bytostmi
filiace – závislost, příbuznost
finis coronat opus – konec věnčí (korunuje) dílo
frapantní- zjevný, do očí bijící

Geneze – slovo biblického původu; vznik, původ
genius loci – duch (specifikum) místa
genologie – věda o literárních druzích a žánrech
gnóma – průpovídka, moudrost

Habent sua fata libelli – knihy mají své osudy
hagiografie – životopis svatého, mučedníka
happy end – šťastný konec (zhusta málo pravděpodobný)
Hic Rhodus, hic salta – zde předved', co umíš
heuréka – našel jsem (Archimédes)
hyperbola – nadsázka, zveličení

Charisma – kouzlo osobnosti
chef d'oeuvre – mistrovské dílo
chiliasmus – víra v brzký konec světa

Idiolekt – jazyk jedné osobnosti
imprimatur – schválení k tisku
in articulo mortis – na prahu smrti
in margine – na okraji (marginálie = okrajová poznámka)
in medias res – uprostřed, začátek vyprávění bez okolků
in statu nascendi – ve stavu zrodu
indicie – příznaky
interakce – vzájemné působení
invence – vynalézavost, tvořivost, důvtip
inzitní umění – naivní, neumělé
irelevantní – nepodstatný (opak relevantní)

Jeremiáda – žalozpěv (podle proroka Jeremiáše)
jury – odborná porota
juvenilie – díla z mládí

Kakofonie – nelibozvučné seskupení hlásek
katarze – očištné působení uměleckého díla
klišé – otřelý slovní obrat
komparace – srovnání (viz komparatistika)
kompendium – základní příručka
kompilace – nepůvodní dílo sestavené z jiných prací
konfese – přesvědčení, vyznání
kongeniální – na stejné úrovni (třeba překlad)
konvolut – svazek různých textů
kontext – celek, souvislosti
kurzorická četba – zběžná (povýtce pouhé listování)

Leitmotiv – hlavní, vůdčí motiv
licentia poetica – básnická licence (právo na výmysl)
littera scripta manet – co je napsáno, trvá

Metafora – obrazné pojmenování vzniklé přenesením významu na základě podobnosti (u metonymie jde o věcnou souvislost)
mimesis – nápodoba (mimetický princip umění)
mirákl – zázrak; druh náboženského dramatu
modus vivendi – způsob života, soužití
mýtus – báje, výklad světa (viz bájesloví, mytologie); přeneseně legenda o nějakém člověku, události apod.

Narace – vyprávění (viz naratologie, narativ)
nomen omen – jméno znak (Zlatovláska, Široký, Bystrozraký)
non fiction – literatura bez fikce (třeba literatura faktu)

Paján – chvalozpěv (podle boha Apollóna zvaného Paianus)
parabola – podobenství
parafráze – stručná reprodukce textu
par excellence – vynikající, excelentní (třeba dílo)
paskvil – hanopis, dnes častěji špatné dílo
pastiš – neumělá napodobenina
perifráze – opis
peripetie – obrat (třeba v ději)
perzifláž – jemné zesměšnění
pikareskní román – druh dobrodružného románu s hlavním hrdinou šibalem, filutou atd.
plagiát – zčásti nebo zcela odcizené dílo
podstročnik – doslovný překlad (podklad pro další překlad)
podtext – skrytý, druhý význam
prizma – hranol; přenesené užití – prizmatem zkušenosti (z hlediska zkušenosti)

Raison d'etre – důvod existence
recepce – přijetí díla
redundance – nadbytečnost
reflexe – odraz; úvaha, soud
replika – odpověď (v dialogu, polemice)
retardace – zpomalení (třeba děje)

Sága – severský žánr, přeneseně třeba románový cyklus
sarkasmus – jízlivost, kousavost
sémantický – významový (například rozbor)
sentence – průpovídka, obecný soud
signifikantní - příznačný
sine ira et studio – bez hněvu a zaujetí, tedy nestranně
skaz – ruský folklorní žánr, forma vyprávění
skeč- krátký výstup, scénka
status quo – současný stav
sub specie – pod zorným úhlem (třeba věčnosti)
sui genesis – svého druhu, zvláštní, osobitý
synestézie – míšení smyslových vjemů (hořká vůně)

synkretismus – spojování, splývání (například žánrů)
synopse – náčrt, stručný obsah

Tabula rasa – prostý, nedotčený člověk
teatrologie – věda o divadle
testament – závěť, poslední vůle
transkripce – přepis
triáda – trojice
triptych – dílo o třech částech
tropy – obrazná pojmenování
typologie – nauka o typech, třídění

Vale – dát vale = opustit
valér – odstín (barvy, ale i významu)
varia – různé věci, směs
verbalismus – zbytečná mnohomluvnost
versologie – nauka o verši
vis maior – odkaz na vyšší moc

Zaumný jazyk – umělý jazyk (viz futurismus)

Žargon – hantýrka, slang